
**Teodor Llorente i
Constantí Llombart: dos
referents de la literatura
valenciana renaixencista
publicats per l'Acadèmia
Valenciana de la Llengua**

LLOMBART, Constantí. *Poesies valencianes*, introducció i edició a cura de Rafael Roca. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2006.

Carmel Navarro Llombart, més conegut amb el sobrenom de Constantí Llombart esdevingué, amb paraules de Rafael Roca, «un dels escriptors més actius i prolífics que ens oferixen aquell moviment [la Renaixença Valenciana] i aquella època» (2006: 11). I és ben cert que, malgrat el poc interès que fins ara han demostrat les diverses institucions per publicar la seva obra poètica completa (2006: 9), podem afirmar sense cap mena de dubte que Llombart va contribuir de manera molt notable en el desenvolupament de la societat cultural i popular de la València d'aleshores.

Tant és així, que podem parlar de diversos Llombarts: el poeta, l'activista cultural i el capdavanter de la recuperació de la llengua i de la cultura catalanes. El seu esperit de lideratge juntament amb la faceta de poeta van fer que puguem classificar les composicions llombartines en dos grans blocs: el popular i l'acadèmic (2006: 11). Aquest escriptor, segons Roca, anà millorant amb els anys i les últimes poesies semblen més acurades

i precises. Llombart va morir molt jove, víctima d'una infecció gàstrica a l'edat de 44 anys. Segurament, si no hagués estat per això, hauria anat perfeccionant la seva poesia, però això només són suposicions.

Rafael Roca divideix la introducció —o estudi introductori— en nou parts: 1) Un poeta prolífic i popular; 2) Els inicis lírics: els epigrames; 3) Dos anys d'intensa activitat editorial; 4) Les poesies festives de *Tabal i donsanya* i *Tipos d'auca*; 5) Un llibre xicotet, dolç i picant: *Abelles i abellerols*; 6) Llombart i la lírica de certamen: *la copa d'argent*; 7) Les poesies esparses de Llombart; 8) La present edició; 9) Bibliografia. A continuació, sota el títol de *Poesies Valencianes*, hi ha el recull de la seva extensa producció poètica, ordenada per criteris cronològics. D'aquesta manera, ens podem adonar d'allò que Roca afirmava a la introducció: l'evolució en qualitat i exactitud de la poesia llombartina.

És evident que amb aquest llibre es fa un pas més en la reivindicació dels poetes valencians, i també d'aquells que més compromesos estaven amb el poble. No obstant això, el curador del volum ens alerta que els estudis sobre els personatges renaixencistes valencians encara són força prematurs. Nosaltres hi afegiríem que justament ell —i altres estudiosos valencians— ha fet molt per contribuir a la reivindicació d'aquests autors, que tanta falta ens fa per saber la feina que feren en un moment molt convuls de la nostra història.

Es tracta del primer llibre de la col·lecció «Textos valencians», amb

una edició excel·lent i un estudi introductori molt ben elaborat, en què el curador adverteix al lector que és impossible de recollir tota la producció de Llobart, molt extensa i molt esparsa al mateix temps. Només hi ha inclòs, doncs (2006: 83), aquelles poesies que signà ell mateix o amb els sobrenoms amb què se'l coneixia. Ha deixat al marge altres composicions anònimes, que probablement foren seves, però que no es poden provar amb exactitud. Finalment, també ens adverteix que s'han conservat la llengua i l'ortografia i només s'ha regularitzat puntuació, accentuació i majúscules i minúscules (2006: 85).

Per tot això, creiem que és un encert que l'Acadèmia Valenciana de la Llengua recuperi els clàssics valencians renaixencistes i que ho faci de la mà de curadors experts en la matèria: d'aquesta manera podem entendre més bé d'on venim i cap a on volem anar, alhora que s'homenatgen tal com es mereixen aquells qui no ho varen tenir fàcil per defensar la seva (i, també, la nostra) causa.

LLORENTE, Teodor. *Obra valenciana completa*, estudi i edició crítica a cura de Rafael Roca Ricart. València: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2013.¹

«El poeta de València». Amb aquest títol tan explícit el curador del volum,

1. Vegeu també Roca, Rafael. «L'edició crítica de l'*Obra valenciana completa*». *Anuari Verdaguer*, 20 (2012), p. 293-298.

Rafael Roca, comença el seu estudi introductori de l'obra completa de Teodor Llorente. Es va dur a terme la seva publicació en el marc de la celebració del primer centenari de la mort de l'escriptor (València, 1836-1911). Aquest volum és el segon d'una col·lecció, «Clàssics valencians», editada per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i encetada amb la reedició de *L'Espill*, de Jaume Roig.

El llibre s'estructura en quatre parts: en primer lloc, trobem la presentació, a càrrec de Joan Teodor Corbín Llorente; a continuació l'estudi de l'obra fet per el seu curador, Rafael Roca i en el tercer i quart lloc, respectivament, hi ha la poesia i la prosa valenciana.

Estem davant de la primera edició de l'obra completa del que fou el líder de la Renaixença Valenciana, si seguim el títol d'un dels llibres de Roca sobre l'escriptor (València: Universitat de València, 2007). Com a integrant de l'anomenada Renaixença Valenciana, Teodor Llorente i Olivares fou un escriptor prolífic però també molt polièdric: «exercí com a literat [...] traductor, historiador, assagista, crític literari i artístic, cronista de viatges i, sobretot, periodista» (2013: 27-28). Després de conèixer les diverses facetes del personatge, cal destacar, segons Roca, que la que el satisfia més era la de poeta, potser perquè fou la que menys ressò va tenir fora del territori valencià, a diferència de la de periodista i de traductor al castellà, que li merescueren grans elogis. Llorente, com tots els escriptors renaixencistes (en major o menor mesura)

era un escriptor bilingüe, segons la temàtica, els usos lingüístics i el gènere de cada escrit. Roca assenyalava que moltes vegades, per aquest motiu, s'ha cregut que Llorente només feia servir el català per escriure poesia. Roca rebutja aquesta idea i recorda cartes i escrits de temàtica cultural en valencià. Així, doncs, i seguint la idea de la «funció cultural» (2013: 31), va reunir la seva obra en el recull *Llibret de versos* (1885), *Nou llibret de versos* (1902 i 1909) i *Poesies triades* (1906).

La prosa, segons Roca, fou molt representativa, tot i que no gaire abundant. Per una banda, veiem el model de llengua del poeta i per l'altra, la seva ideologia i pensaments. Roca adverteix que quan parla de prosa no inclou ni les cartes ni tampoc les notes de l'autor dels volums de poesia. Distingeix, doncs, quatre grups: 1) Discursos; 2) Pròlegs; 3) Articles periodístics de temàtica cultural i 4) Cartes-articles de temàtica lingüística i cultural (2013: 78). Una de les causes del poeta fou la de la «llengua dels valencians» (2013: 79), compartida per catalans i balears, segons ell mateix. Un dels projectes que tingué en ment fou la de la «creació d'una Acadèmia de la Llengua» (2013: 80) que fixés el valencià culte.

Els criteris de reproducció dels textos són els mateixos que en el cas de Llobart: s'ha mantingut l'ortografia i només s'ha actualitzat la puntuació, accentuació i majúscules i minúscules. No podem deixar de banda el fet que tant els textos de poesia com els de prosa van precedits d'un davantal de contextualització, que de ben segur

que serà molt útil per als estudiosos de la matèria. Per tant, agraïm una vegada més la paciència i el rigor de Roca i al mateix temps a l'Acadèmia Valenciana de la Llengua per veure la necessitat de revalorar els clàssics de la cultura valenciana.

De ben segur que els dos volums que avui ressenyem seran de referència durant molts anys per als estudiosos de totes les matèries, de la mà d'un curador amb un coneixement de la matèria excepcional. Tant debò això ajudi a endegar nous projectes entorn de la figura dels escriptors renaixentistes valencians.

Laura VILARDELL DOMÈNECH
(Universitat de Vic)